

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De meester van de manke vergelijking

van Eemeren, F.H.; Grootendorst, R.

Publication date
1997

Published in
Filosofie Magazine

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van Eemeren, F. H., & Grootendorst, R. (1997). De meester van de manke vergelijking. *Filosofie Magazine*, 6(3), 27.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

beter nadenken, meneer Van Dam

De meester van de manke vergelijking

DOOR FRANS VAN EEMEREN EN ROB GROOTENDORST

Gevraagd naar het doel van debatteren antwoordde Varavoorzitter Marcel van Dam in een radio-interview ooit kort maar krachtig: 'Winnen'. Wie Van Dam als debater kent, zal door dit antwoord niet verrast zijn. Hij heeft op dit gebied een reputatie op te houden.

Onlangs nam Marcel van Dam bij het discussiëren zijn toevlucht tot de ordinairste onder de drogredenen: de scheldvariant van het *argumentum ad hominem*. In een televisieprogramma maakte hij Pim Fortuyn, auteur van *Tegen de islamisering van onze cultuur*, uit voor een 'leugenaar', 'ophitser' en 'buitengewoon minderwaardig mens'. Fortuyn liet zich ook niet onbetuigd en noemde Van Dam op zijn beurt een 'populist' en 'onder-de-gordel-werker'. Van een redelijke gedachtewisseling was hierna niet meer echt sprake.

Van Dam heeft kennelijk nogal een ruime opvatting van de middelen die geoorloofd zijn om zijn doel, het winnen van de discussie, te bereiken. Een van de aanvechtbare discussiemiddelen die hij tot in de perfectie beheerst, is de verkeerde vergelijking. Weliswaar gaat volgens het spreekwoord elke vergelijking mank, maar de ene gaat manker dan de andere. Voor Van Dam kan een vergelijking niet mank genoeg gaan.

De vergelijking is een van de drie relaties die ten grondslag liggen aan de hoofdtypen argumentatieschema's die bij het argumenteren kunnen worden gebruikt. (De andere twee zijn de kentekenrelatie en de causale relatie). Met het argumentatieve gebruik van een vergelijking is op zichzelf niets mis, mits de vergelijking op de relevante punten opgaat. Of dat zo is, valt in de praktijk niet altijd met zekerheid te zeggen. Het is gemakkelijker om evident foutieve vergelijkingen te ontmaskeren. We beperken ons tot twee voorbeelden uit de ruime voorraad van Van Dam.

Het eerste is afkomstig uit een televisiedebat van enkele jaren geleden over de relatie tussen de publieke en de commerciële omroep. Van Dam nam aan het gesprek deel als leider van een onderhandelings-team van de publieke omroep. Zijn opponent, professor Schuyt, bijzonder hoogleraar in het mediarecht te Amsterdam, vertolkte een opinie die Van Dam niet welgevallig was. Dat maakte hij aldus duidelijk: 'Kijk, de definitie die meneer Schuyt nu geeft van publieke omroep, dat is een hele andere

definitie dan wij hanteren. En dat maakt het discussiëren een beetje moeilijk. Ik bedoel, als ik het beroep van hoogleraar definieer als iemand die lesgeeft in de bergen, dan kan ik zeggen, ja, we hebben in Nederland geen hoogleraren.'

Deze definitie van 'hoogleraar' is duidelijk absurd, maar was Schuyts definitie van 'publieke omroep' dat ook? Geen kijker die zich dat na deze hilarische vergelijking nog afvraagt. Schuyts opvatting is doeltreffend belachelijk gemaakt, waardoor hij als serieuze gesprekspartner heeft afgedaan.

Hetzelfde overkwam de toenmalige minister van Defensie Kruisjnga bij de Algemene Beschouwingen in 1979. Aan de orde was de plaatsing van kruisraketten in Nederland - toen een omstreden kwestie. Marcel van Dam was Tweede-Kamerlid voor de PvdA. Hij vroeg de CDA-minister:

'Past uw standpunt over de kruisraketten eigenlijk wel in het CDA?'

Kruisjnga antwoordde:

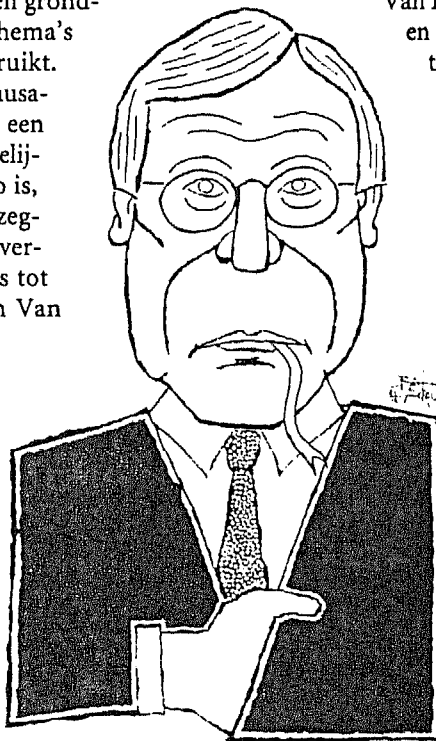
'Jazeker, mijn standpunt past in de CHU, de CHU past in het CDA, dus mijn standpunt past in het CDA.'

Waarop Van Dam repliceerde:

'Zo weet ik er ook nog wel een: ik pas in mijn jas, mijn jas past in mijn tas, dus ik pas in mijn tas!'

Van Dams reactie is zonder twijfel buitengewoon gevat en effectief, maar klopt de vergelijking ook? Nee, natuurlijk: hij slaat nergens op. Dat is nu juist de retorische kracht ervan. Dankzij deze drogreden van de *verkeerde vergelijking* weet Van Dam de winst binnen te halen. Maar dat Van Dams jas hem 'past', is niet hetzelfde als dat zijn jas in zijn tas 'past'. In het eerste geval betekent 'passen in' zoiets als 'de juiste maat hebben', in het tweede geval 'erin opgeborgen kunnen worden'. In de re-denering van Kruisjnga betekent 'passen in' tweemaal hetzelfde: 'in overeenstemming zijn met (de principes of beginselen van)'. Het 'passen' van Kruisjnga is dus iets anders dan het 'passen' van Van Dam.

Behalve dat de vergelijking van standpunt en jas niet opgaat, goochelt Van Dam handig met de verschillende betekenissen van 'passen in'. Daarmee maakt hij zich, behalve aan de drogreden van de *verkeerde vergelijking*, ook nog schuldig aan de *ambiguitetsdrogreden*. Hoe leuk ook, het blijft demagogisch.

ILLUSTRATIE: BAS VAN DER SCHOT